

YAŞLI HASTALARDA BAKIM ETİĞİ

GÖKHUN YÜCAL

BERNA ZEYNEL

SKY 403 2013-2014 GÜZ

Yaşlı hastalarda ilgili etik konular

- Başta, sanayileşmelerini tamamlamış ve gelişmiş ülkeler de olmak üzere günümüzde yaşam süresi geçmiş yüzyıllara kıyasla bir hayli uzamıştır. Ülkelerde 65 yaş ve üstü insan nüfusunun oranı toplam nüfus karşısında sürekli yükselmektedir. Hastalığın doğası, yaşlı hastalardaki tıbbi bakımın etik yönünü büyük ölçüde etkilemektedir. Yaşlı hastalar genç hastalara oranla hastalığın şiddetini daha fazla hissetmektedirler.

- Yaşlı hastalar ciddi kronik hastalıklarla nispeten daha fazla karşı karşıya gelmekte, çeşitli ilaçlar kullanmak ve sık sık sağlık kurumlarına tanı ve tedavi için müracaat etmek zorunda kalmaktadırlar. Yaşlı olarak tanımladığımız grubun insanlarında beklenen ölüm zamanı daha yakındır. Bu nedenle de yaşlıların sağlık durumları ile ilgili olarak alınması gereken tıbbi kararlar çok daha önemli olmakta ve riskleri beraberinde taşımaktadır.

- Yaşlı hastaların tanı ve tedavisi sırasında ortaya çıkan ve değerlendirmesi sıkıntı yaratan durumlar genelde hastadan aydınlatılmış onam alınması konusu, yeterlilik konusu, hastanın yaşam ve hastalığı konusundaki tercihleri, hastanın önceden tıbbi vasiyet bırakması ya da yaşlı hastanın bakımını yapan kişilerle hasta arasındaki ilişkiden kaynaklandığı söylenebilir. Diğer yandan yaşlı hastaların tıbbi araştırmalara dahil edilmeleri ve sağlık hizmetlerinden yararlanırken bu hastalara ayrılan kaynak konusu da etik çerçevesinde ele alınan konulardandır.

Yaşlı hastalardan aydınlatılmış form alınması

- Yukarıda söz ettiğimiz gibi, hastanın tıbbi durumuyla ilgili bir karara vardığımızda bunun etik gereklerle de uygun olmasını istiyor isek, ki başka türlü olmasını düşünemeyiz, kararın hastayla varılmış ortak bir karar şeklinde olması gerekmektedir. Bunun gereklerinden biri hastadan "aydınlatılmış onam" (informed consent) alınmasıdır

www.karikaturu.com

- Aydınlatılmış onamla ilgili yaşlı hastalarda karşımıza çıkan özel sorunların başında akli "yeterlilik" meselesi gelmektedir. Demans (bunama), Alzheimer hastalığı gibi durumlarda bilişsel fonksiyonlarında kayıp olacağı için hastanın yeterliliği tartışılır hale gelmektedir. Böyle bir durumda hastadan aydınlatılmış onam alınmasında hekime yeni sorumluluklar yüklenmektedir. Hastanın aktarılan bilgiyi anlaması ve karar verebilmesi konusunda kuşkularda taşıyan hekimin, hastanın yeterlilik ve karar verebilme kapasitesini tekrar tekrar gözden geçirmesi gerekir.

- Hastanın yeterliliği hakkında şüphe oluşması halinde yaşlı hastaya bakan hekim, hastanın karar verme kapasitesini tekrar tekrar değerlendirmelidir. Hastanın tedaviyi istememe ya da sona erdirmeye istemi karşısında; hekim, hasta tercihini değerlendirirken hastaya ait bilgileri dikkatli biçimde ele almalıdır. Hekim, hasta ile aralarındaki iletişimi iyi tartmalı ve diğer başka bilgilere de başvurmalıdır. İlerleyici ve geri dönüşü olmayan demans halleri tedavinin amacını değiştirir.

- Hasta ve hasta yakınları konusunda ise hekimin ödevi hastaya karşıdır. Eğer hasta ile yakınları arasındaki bir "çıkar" çatışması olursa hekim hastadan yana tavır almalıdır. Bu görüşe göre amaç zor durumdaki hastayı kötü dış müdahalelerden korumak içindir. Aile bireyleri yaşlı hastalar için özeldir. Özel olmalarının nedeni hastaya bakacak en önemli kişi olmalarıdır. Aile yakınlarının da kendi yararlarını koruyacak bazı hakları bulunmalıdır.

Yaşlı Hasta Bakım Elemanı

Bilim ve teknolojinin tüm verilerinden yararlanarak, ev ve kurumlarda kendi sorumluluklarının bilinci altında; yaşlı ve hasta kişilerin bakım ve danışmanlığı, vücut temizliği, sağlık personeli tarafından önerilen ilaçların kullanılması, beslenmeleri, sağlık personeli tarafından tespit edilen nefes, hareket, tedavi çalışmalarında yardımcı olan, alanıyla ilgili araç ve gereçleri yerinde ve zamanında kullanabilen elemandır.

Yaşlı Hasta Bakım Elemanın Görevleri

- Yaşlının gereksinimlerini bilmek.
- Bakım planı hazırlamak.
- Yaşlının ve hastanın alışkanlıklarını ortaya çıkarmak.
- Yaşlı ve hasta ailesi, doktor, huzur ve bakımevi personeline bilgi vermek.
- Yaşlı ve hastanın ailesine yardımcı olmak.
- Ailenin ve çevrede bulunan kişilerin, yaşlı ve hasta bakımı konusunda motivasyonunu sağlamak.
- Yaşlı ve hasta ile ilgilenen aile bireylerini, kullanılmak teknikler ve materyaller hakkında bilgilendirmek.
- Yaşlı ve hasta kişilerin hayatlarını, kendi ihtiyaç ve isteklerine göre tasarlamalarına yardımcı olmak ve onlara bu konuda öz güven vermek.
- Günlük bakımlarını yapmak.
- Yemek yemelerine yardım etmek, yemeklerini kendi başlarına yemekte de zorlanıyorsa, yemeklerini yedirmek.
- Sağlıklarını korumalarına yardımcı olmak.

Yaşlı Hasta Bakım Elemanından Beklenen Davranışlar

- ☑ Yaşlı ve hastanın çevrelerindeki kişilerle iletişim kurmalarını sağlamak (komşular ya da diğer huzurevi sakinleri ile).
- ☑ Yaşlı ve hastanın bedensel, sosyal ve psikolojik rahatsızlıklarında yardımcı olmak (sağlık personelinin önerileri doğrultusunda).
- ☑ Sağlık personelinin yazmış olduğu ilaçların alınmasını sağlamak.
- ☑ Sağlık personelinin önerdiği günlük egzersizleri yaptırmak.
- ☑ Yaşlının oda düzenini sağlamak.
- ☑ Yaşlıya pozisyon vermek.
- ☑ Gerekli araç ve gereci kullanmak ve temizliğini yapmak.
- ☑ Kendi sağlığı ve iş güvenliği için önlem almak.
- ☑ Gerekli dokümanı hazırlamak ve doldürmek.
- ☑ Meslek ile ilgili teknolojik gelişmeleri izlemek.
- ☑ Ölümlerinde destek olmak.
- ☑ Yaşlı ve hasta bakım elemanının kendi bakımı.
- ☑ Yeni bakım elemanları yetişirken yardımcı olmak.

- ☑ Etkili ve güzel konuşmalı
- ☑ Çalışkan olmalı
- ☑ Dikkatli olmalı
- ☑ Dürüst olmalı
- ☑ Enerjik olmalı
- ☑ Güler yüzlü olmalı
- ☑ İnsan ilişkilerine özen göstermeli
- ☑ İş disiplinine sahip olmalı
- ☑ İş güvenliğine dikkat etmeli
- ☑ İş yerine ait araç ve gereç kullanımına özen göstermeli
- ☑ Kararlı olmalı
- ☑ Meslek ahlakına sahip olmalı
- ☑ Samimi ve içten olmalı
- ☑ Yaşlı, hasta ve engelliye "sen " diye hitap etmemeli
- ☑ Temiz ve düzenli olmalı

Huzurevi ve Bakımevi

Yaşlıları huzurlu bir ortamda korumak, bakımlarını sağlamak, sosyal ve psikolojik gereksinimlerini sağlamak amacıyla kurulan sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Türkiyede bulunan "Huzurevi Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği " 21.02. 2001 tarih ve 24325 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

- ☑ İrk, din, dil, cinsiyet ayrımı göstermeden her türlü bakımı yapmalı
- ☑ Sabırlı ve duyarlı olmalı
- ☑ Yaşlı ve hastanın karakterine uygun davranmalı
- ☑ İnsan haklarına uygun davranmalı
- ☑ "HAYIR" diyebilme yeteneğine sahip olmalı
- ☑ Mesafeli davranabilme yeteneği olmalı
- ☑ Kendi hareketlerini eleştirebilme yeteneğine sahip olmalı
- ☑ İş ve özel hayatını birbirine karıştırmamalı
- ☑ Tim yeteneğine sahip olmalı
- ☑ Tek başına hareket edebilmeli
- ☑ Başka meslek grupları ile işbirliği yapabilmeli
- ☑ Kendini geliştirmeye ve yenilemeye hazırlıklı olmalı
- ☑ Kararsızlıklarda, hatalarda, korkularda, tartışmalarda başarı deyimleri ile yaşamayı öğrenebilme yeteneği olmalı
- ☑ Alternatif düşünmebilme yeteneğine sahip olmalı

Kaynaklar

- **Sağlık raporu almak için Tarsus Devlet Hastanesi'ne giden ve yüzde 68 engelli olan 78 yaşındaki Alzheimer hastası Hediye Cengiz, Türkçe bilmediği için göz doktoru tarafından "iletişim kuramıyorum" gerekçesiyle muayene edilmedi...**
- **SİZCE BU ETİK BİR DAVRANIŞ MIDIR ? NEDEN ?**

- 2- Aydın E. Tıp Etiğine Giriş. PegemA yayıncılık. Ankara 2001
- KAYNAKÇA
- ☑ KUNZ Verlag Brigitte, *Die Pflege Des Menschen İm Alter*, 1998.
- ☑ BİLGİN Yaşar, AYDIN Ömer, GÜLEÇ Yüksel, *Yaşlı Bakımında Bakım Standartları*, 2002.
- ☑ Deutsches Rutes Kreuz, *Handbuch Krakenpflege İn Der Familie*, 2002.
- ☑ ONAT Ümit, "Yaşlı Bakım El Kitabı, HAZAN ÇİÇEKLERİ" 2006.
- ☑ Karahan, A, Güven, S. ; *Turkish Journal of Geriatrics, "Yaşlılıkta Evde Bakım"*
- ☑ DANIŞ, Zafer; *Yaşlıların Evde Bakım Gereksinimleri ve Evde Bakıma İlişkin Düşünceleri*, 2004.